

O'LMAS UMARBEOVNING "YOZ YOMG'IRI" QISSASIDA GENDER MUNOSABATLARNING IFODALANISHI

Xamidova Malika

O'zMU erkin tadqiqotchisi

mirkomilatavullayev83@gmail.com

Annotatsiya:

mazkur maqolada O'lmas Umarbekovning "Yoz yomg'iri" qissasi asosida obrazlarga xos gender munosabatlarning ifodalanishi, erkak va ayol nutqiga xos muayyan qoliplarning mavjudligi, erkak va ayol nutqi o'rtasida ma'lum farqlar lingvopoetikasi, asar tilining sotsiopragmatik tadqiqida gender yondashuv masalasi, asar tahlili xususida fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: O'lmas Umarbekov, obraz, gender, erkak nutqi, ayol nutqi, lingvopoetika, sotsiopragmatika, genderologiya, kognitiv, nutq, lingvistika

Репрезентация гендерных отношений в рассказе Улмаса Умарбекова

«Летний дождь»

Хамидова Малика

внештатный научный сотрудник УзМУ

mirkomilatavullayev83@gmail.com

Аннотация:

в данной статье на основе рассказа Улмаса Умарбекова «Летний дождь» показаны характерные для персонажей репрезентации гендерных отношений, существование определенных закономерностей, характерных для мужской и женской речи, лингвопоэтика определенных различий между мужским и женским языком. Речи, гендерный подход в социопрагматическом изучении языка произведения, анализ произведения.

Ключевые слова: Улмаса Умарбекова, образ, гендер, мужская речь, женская речь, лингвопоэтика, социопрагматика, гендерология, когнитивная речь, лингвистика.

REPRESENTATION OF GENDER RELATIONS IN THE STORY

"SUMMER RAIN" BY OLMAS UMARBEBKOV

Hamidova Malika

UzMU freelance researcher

mirkomilatavullayev83@gmail.com

Abstract:

In this article, based on the short story "Summer Rain" by Olmas Umarbekov, the representation of gender relations specific to the characters, the existence of certain patterns characteristic of male and female speech, the linguopoetics of certain differences between male and female speech, gender approach in the sociopragmatic study of the language of the work issue, analysis of the work is discussed.

Keywords: Olmas Umarbekov, image, gender, male speech, female speech, linguopoetics, sociopragmatics, genderology, cognitive, speech, linguistics

Jahon tilshunosligida lisoniy birliklarda gender xususiyatlarning ifodalanishiga doir ko'plab izlanishlar ham olib borilgan. XX asrning 60-70 yillarida G'arbda xotin-qizlar harakati keng tarqalishi natijasida tilshunoslik ko'pgina ijtimoiy fanlardan tashqari gender tadqiqotlari bilan bog'liq fanlar doirasiga ham kira boshladi¹. Vaqt o'tishi bilan til va aloqa sohasidagi gender tadqiqotlari tadqiqotchilar e'tiborini tobora jalb qildi. Rus tilshunosligida mustaqil ilmiy yo'nalish – gender lingvistikasi, deb ham ataladigan lingvistik genderologiya shakllandi.

Bu yo'nalishda ilk tadqiqotlar taniqli tilshunoslar Ye.I.Goroshko, Ye.A.Zemskaya, A.V.Vahobov, N.V.Teliya, T.B.Kryuchkova, A.V.Kirilina va boshqalar tomonidan tayyorlangan edi². Til vositalarini tanlashda turli omillar kabi jinsning ham qanday ta'sir ko'rsatishini o'rganish tilshunoslikda yangi tadqiqot sohasi hisoblandi. Bizningcha, badiiy asar tilini gender jihatdan tadqiq etish orqali tildan foydalanishda individual tanlovda gender xususiyatning o'ziga xosligi ochilsa, o'sha gender xususiyatni ikki til doirasida tadqiq qilish esa uning lingvomadaniy jihatlarini ochib beradi. Bu omillar, bizningcha, tadqiqotning dolzarbligini ko'rsatadi va uning

¹ Григорян А.А. Состояние и перспективы гендерной лингвистики на западе в конце XX—начале XXI веков: Автореф. дис... канд. юр. наук. – Волгоград.: ИГУ, 2005. – 2 б.

²<https://cyberleninka.ru/article/n/kommunikativno-pragmaticheskie-aspekty-proyavleniya-ekspressivnosti-v-muzhskih-i-zhenskih-korotkih-elektronnyh-soobscheniyah>

mavzusini tanlashni belgilab beradi. Tadqiqotimiz obyektini zamonaviy o‘zbek nasrini detektiv yo‘nalishdagi badiiy matnlarini sotsiopragmatik va gender aspektlarda tahlil qilishdir.

Dastlab bu atama tarix, tarixshunoslik, sotsiologiya va psixologiyada qo‘llanilib, keyinchalik tilshunoslikka qabul qilingan. Olimlarning aniqlashicha, odamda ikki xil jins mavjud: biologik jins va ijtimoiy-madaniy jins. Biologik jinsiy aloqa – erkak organizmini ayoldan ajratib turadigan anatomik, fiziologik, biokimyoviy va genetik xususiyatlar majmui bo‘lib, u erkak kishini ayoldan farqlashdir. Gender tushunchasiga kelsak, fanda gender tabiatining yagona ko‘rinishi hali ham mavjud emas. So‘zning o‘zi o‘zbek tilida ham yetarli tarjimaga ega emas. Uning imlosi va talaffuzi ingliz tilidan olingan. Shuning uchun ingliz tilidagi “gender” so‘zining ma‘nosi va ahamiyatini tushunish muhimdir. V.K.Myullerning inglizcha-ruscha lug‘atida jins tushunchasi ikki ma‘noga ega: birinchisi – “grammatik jins” va ikkinchisi – “gender” o‘yin belgisi³, deb tushuntiriladi.

Bundan tashqari, “Ingliz tilining Amerika merosi lug‘ati”da jinsning yana bir ma‘nosini topishingiz mumkin – “vakillik”. “Gender” atamasi biror sinf, guruh, turkumga mansubligini ko‘rsatadigan (rus tilidagi “gender” so‘zining ma‘nolaridan biriga mos keladigan) munosabatlarning ifodalanishi deb tushuniladi⁴. Boshqacha qilib aytganda, gender obyekt (yoki mavjudlik) va boshqalar o‘rtasida sinf (guruh) tomonidan oldindan belgilangan munosabatlarni o‘rnatadi va bu o‘ziga xos munosabat uchun ahamiyatlidir.

Demak, jins biologik jinsning ijtimoiy munosabati emas, balki har bir shaxsning o‘ziga xos ijtimoiy munosabatlar nuqtai nazaridan namoyon bo‘lishidir. Insonning tabiiy jinsi va uning ijtimoiy “oqibatlarini”ni hisobga olgan gender omili insonning muhim xususiyatlaridan biri bo‘lib, uning hayoti davomida o‘z shaxsini anglashiga, shuningdek, jamiyatning boshqa a‘zolari tomonidan nutq mavzusini aniqlashiga ta‘sir qiladi. Patriarxal jinsiy madaniyatda jins insonning biologik va anatomik xususiyatlari bilan chambarchas bog‘lanib, me‘yoriy xarakteriga ega bo‘ladi.

Shunga ko‘ra, gender ierarxiyasi va jinsga asoslangan xatti-harakatlar tabiatan belgilanmaydi, balki jamiyat tomonidan “quriladi”, ijtimoiy nazorat va madaniy an‘analar institutlari tomonidan belgilanadi. Umuman olganda, “gender” atamasi “ayol”ga qarshi “erkak”ning ijtimoiy, madaniy va psixologik jihatlarini tasvirlash uchun ishlatilgan, ya‘ni jamiyatdagi insonlar, ayol va erkak mavqeyini belgilaydigan

³ <https://cyberleninka.ru/article/n/kommunikativno-pragmaticheskie-aspekty-proyavleniya-ekspressivnosti-v-muzhskih-i-zhenskikh-korotkih-elektronnyh-soobscheniyah>

⁴ <https://en-academic.com/dic.nsf/enwiki/>

o'ziga xos va muhim xususiyatlar, stereotiplar va rollarni shakllantiradigan narsalarning barchasini o'zida mujassam qiladi.

Og'zaki va yozma nutq hosil qilishda ham gender omili til vositalarini tanlash va birlashtirishga bevosita ta'sir ko'rsatadi. "Bu til sathida namoyon bo'ladigan erkak va ayol nutqi o'rtasida ma'lum farqlar mavjudligini, ya'ni so'z boyligi (erkaklar va ayollar lug'atini tashkil etish xususiyatlari), fonetika, morfologiya, imlo, sintaksis kabi til hodisalari bilan xarakterlanadi"⁵.

Til o'z tabiatiga ko'ra nafaqat antropotsentrik, balki androtsentrik, ya'ni birinchi navbatda, dunyoning erkaklar ko'rinishini aks ettiradi. Jahon lingvistik genderologiyasining o'ziga xos xususiyati erkak va ayol nutqini o'rganishning amaliy yo'nalishi hisoblanadi. Ona tilida yozilgan badiiy matnlar tili asosida olib borilgan tadqiqotlar erkak va ayol nutqiga xos muayyan qoliplarning mavjudligini ochib beradi. Bu sohada rus tilshunosligidagi muhim tadqiqotlardan biri T.B.Kryuchkova tomonidan ayol va erkaklarga tegishli yozma matnlarning o'rganilishidir. "Badiiy adabiyot matnlarida gap bo'laklaridan foydalanish tahlil qilinib, statistik natijalari qayd etilgan. Bunda ayollar ko'proq olmoshlar va yuklamalardan foydalanadi, degan xulosaga kelingan, ularda ko'proq va tez-tez "emas" to'liqsiz fe'li va "na-na" yuklamalarini qo'llash istagi yuqori ekanligi va erkaklar, ko'pincha, otlardan foydalanishi ta'kidlanadi"⁶. Asar qahramonlarining kommunikativ pozitsiyasida genderning ijtimoiy normalari voqelanadi. Tartibga solish va axborot bosimi bizni gender me'yorlariga rioya etishga majbur qiladi.

Ijtimoiy ma'qullash va ijtimoiy norozilikka yo'l qo'ymaslik uchun gender rollarini moslashtirishga harakat qilganimizda, tartibga solish bosimi qo'l keladi, ishlaydi. Gender me'yorlarini to'g'ri deb hisoblashni boshlaganimizda, axborot bosimi haqida gapirish mumkin, chunki biz ijtimoiy ma'lumotlardan ta'sirlanamiz. Biz shunday madaniyatda yashayapmizki, erkaklar ba'zi narsalarni, ayollar esa boshqasini bajaradilar, bu yerda gender farqlari tabiiydir; shuning uchun biz gender rollarini qabul qilamiz va ularga rioya etamiz⁷.

Gender belgilarni o'rganishda matnning uslubiy xususiyatlaridan kelib chiqib qalgan. Jumladan, gender tahlillar rasmiy nutqdagi metaforalarga bag'ishlangan izlanishlarda ham aks etgan. Metaforalar shakllanishining gender belgilari ajratib, izohlangan. Metaforaga asos qilib olingan mavzular, birinchi navbatda, erkaklar

⁵ Хрестоматия по курсу «Основы гендерных исследований» И.Чкалова. – М.: МЦГИ, 2000.

⁶ Попова Е.А. Об особенностях речи мужчин и женщин // Русская речь. – 2007. – №3. – С. 40 - 49.

⁷ Берн Ш. Гендерная психология. Законы мужского и женского поведения / Шон Берн. – СПб. : Прайм-Еврознак, 2007.

nutqida ilgari suriluvchi mavzulardan farq qilishi, jinslar o'rtasidagi muloqot ilmiy asosda tavsiflangan. Ayollar tomonidan qo'llangan metaforalar, oliy ta'limdagi ayol yetakchilarning nutqiga xos xususiyatlar tahlil qilingan⁸. Zamonaviy tilshunoslikda shu tariqa til hodisalariga kognitiv-pragmatik va sotsiopragmatik yondashuvlarning kirib kelishi faollashdi. Bunga bir tomondan, til, aloqa vositasi va ikkinchi tomondan, ijtimoiy ongning o'ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqadigan hodisa sifatida qaraladi. Badiiy asarni tushunish kitobxondan sinchkovlik, mantiqiy mulohaza, intuvitiv faraz va izchillikni, shu bilan birga, asar tiliga xos sotsiopragmatik jihatlarni to'g'ri talqin qila olishni talab qiladi. Shuningdek, asar qahramonlariga xos gender xususiyatlarni o'rganish ham voqelikning kitobxon ong ostida reallashuviga va yaxshiroq tushunilishiga yordam beradi. Badiiy asar tilning gender aspektida o'rganilishi uni lingvistik usullar bilan bilish uchun unumli hisoblanadi. Badiiy nutqda tilning o'z-o'zini ifodalash funksiyasi kabi vazifasi to'liqroq amalga oshadi. Badiiy til orqali matndagi og'zaki obrazlar, uning yaratuvchisining dunyoqarashi ochib beriladi, bu esa boshqa omillar va muallifning gender bahosi bilan belgilanadi.

Xususan, badiiy asarlar tili aynan O'lmas Umarbekovning asarlari va uslubi, ularning sotsiopragmatik tahlili, lingvopoetikasi deyarli o'rganilmagan. Shu nuqtayi nazardan O'lmas Umarbekov asarlari misolida o'zbek hikoya, qissalari tilining sotsiopragmatik tadqiqida gender yondashuv masalasi muhim ahamiyatlidir. Yozuvchi O'lmas Umarbekovning hikoya, qissa janrlariga oid asarlari matnini sotsiopragmatik tahlil qilish orqali muallifning o'quvchiga ta'sir kuchini aniqlab olish imkoni paydo bo'ladi. Asardagi nutqiy aktlar tahlili qahramonlarning so'z bilan ifodalab bo'lmaydigan xususiyatlarini, uning insonga ko'z ilg'amas darajadagi ta'sirini namoyon qiladi. Mazkur zamonaviy tahlil yo'li orqali asarlarning badiiy qimmatini, lisoniy vositalarning keng imkoniyatlarini ham teranroq anglash imkoniyati paydo bo'ladi.

Badiiy asarlarda ayol va erkak nutqini farqlovchi turli lisoniy vositalar mavjud, shularni O'lmas Umarbekov "Yoz yomg'iri" qissasi misolida ko'rib chiqamiz. Masalan, "Yoz yomg'iri" qissasida Hakima opa nutqida ishlatilgan "ko'zlarim to'rt bo'lib" iborasi juda ham o'rinlidir. Rahim Saidov o'rnidan turib, onasi qarshisiga yurdi .

⁸ Trena T. Anastasia, 2008. Analysis of metaphors used in women college president's inaugural addresses at coed institutions.

— Rahimjon? **Voy, bolamdan aylanay!..** — Hakima opa sumkani yerga qo'yib, quchog'ini ochdi. — Qachon kelding? **Ko'zlarim to'rt bo'lib** o'tiruvdim o'zim.

Esonmisan, omonmisan?

Tahlil. Hakima opa nutqida ko'proq yoshi ulug' ayollarni tilida uchraydigan nasihatimiz so'zlar qo'llanadi. **Aylanay, esonmisan, omonmisan.**

Shahodat xola o'ylanib qoldi. Nima qilish kerak? Hozir olib qolsa, hech kim bilmaydi. Bilsa yaxshi bo'lardi. Ayniqsa, Qumri otin bilan A'lobush bilsa yaxshi bo'lardi. Go'yo ikkalovining farzandi farzandu boshqalarniki farzand emas. Boladan gap ochildimi, tamom, biri biriga gap bermay ertani kech qilishadi, kechni erta. **«Xolposhsham tushmagur... balo-da, balo!..» deb otin boshlasa**, bilginki, ketidan A'lobush turadi: **«Sobirjonimni aytmay sizmi, tasadduq!» «Tasadduq»** demay ket ikkaloving ham!

— Ertaga pochtaxonadan ola qolay?!

— O'zim ham shunday dersiz, deb turuvdim, — pochtalon tirjaydi. — Butun qishloq bilsin, deysiz-da! **Durust, durust.** A'lobush kennoyim ham hech uyda olmaydilar, borib oladilar.

Tahlil. Shahodat xola bunday harakatlaridan o'g'li posilka qilib yuborgan pulni mahalladagi hamma tanish-bilishlar bilishini xohladi va pulni pochtadan olishga qaror qildi. Bilamizki, yoshi ulug' insonlar ayniqsa ayollarimizda uchraydi farzandidan faxrlanish, uni omma oldiga namoyish qilish va ona uchun kichkinagina ehsoni bo'lsa ham uni hammaga ko'z-ko'z qilish, maqtanish kabi tuyg'ular kuchli bo'ladi. Shahodat xola ham o'g'li yuborgan pulda shunday bir sevinchni ko'rdi-yu, sevinchini ichiga yashirolmadi. Shahodat xola dugonalari Qumri otin, A'lobush, Xolposhsha nutqilarida ham shu yoshdagi ayollarga xos bo'lgan so'zlar uchraydi.

Masalan, tasadduq, durust, baraka topkur kabilar.

Shuningdek, erkaklarning o'zaro yoki ayollar bilan kechadigan nutqiy kommunikatsiya jarayonida ularga xos bo'lgan emotsional holatlardan xolilik va uning ta'sir doirasiga tushib qolmaslik, dialogik diskursdagi dadillik va hozirjavoblik, so'kish so'zlaridan foydalanish chastotasining ko'pligi va boshqa bir qancha lisoniy xususiyatlari bilan ajralib gender qarama-qarshilik nuqtai nazaridan farq qiladi. Erkak mualliflar ayol mualliflariga nisbatan ekspressiv vositalardan, ayniqsa, stilistik jihatdan qisqargan vositalardan foydalanishga va nutqdan qasddan foydalanishga moyilligi bilan ajralib turadi. Erkaklarda haqoratli til va shu kabi lisoniy vositalardan foydalanish ehtimoli ko'proq⁹. Ayol va erkak gender tilini

⁹ Попова Е.А. Об особенностях речи мужчин и женщин // Русская речь. - 2007, - №3. - С 44.

tadqiq qilish shuni tasdiqlaydiki, erkaklar kuchliroq ovoza ega, ular ko'proq obro'li, har doim mavzu haqida gapiradi, biroz qo'pol, ta'sirchan, maqtanchoq, urushqoq, tez-tez jargon va parazit so'zlardan foydalanadi.

Kommunikantlarning ijtimoiy mavqeyiga ko'ra er va xotin sotsial tipi orasidagi arazdan keyingi pragmatik holat ifodasi e'tiborli: **“Yoz yomg'iri” qissasidan. Kim sassiq noskilaringizni yuvadi?** Changga, loyga botib kelasiz dala-dashtdan, churq etib og'iz ochmayman. Bitta uzuk desamu, baloga qolsam-a? «Shuni taqib tura qoling»mish! Mana taqish!

Munisxon uzukni barmog'idan sug'urib uloqtirdi, uzuk dumalab-dumalab taxta karavotning tagida to'xtadi.

— Bo'ldi, — dedi Munisxon. — **Bu oxirgi tomchi. Ketaman. Ayamlar, hali ham kech emas, deydilar, ketaman.** Har qanday grammatik ma'no nutqiy voqelanganda boshqa uslubiy ma'nolarni ham ifodalashga xizmat qiladi. Ayniqsa, kelishik, egalik, shaxs-son kategoriyalari badiiy matnlarda turli pragmatik ma'nolarni ham ro'yobga chiqarishga xizmat qiladi. Otlarga xos bo'lgan son kategoriyasi grammatik ko'plik ma'nosidan tashqari nutqda turli ma'nolarni ham ifodalab keladi. Ajratib ko'rsatilgan so'zlar tarkibida kelgan -lar affiksi ikki xil ma'no ifodalab turibdi. Birinchi holatda sof ko'plikni ko'rsatib turgan bo'lsa, ikkinchi holatda sof ko'plik emas, balki hurmat ma'nosini ifodalayapti. Grammatik ma'noni ifodalovchilar orasida ko'plik shaklining alohida o'rni bor, u nutqiy vaziyat taqozosiga ko'ra har xil uslubiy ma'no ottenkalarini bildiradi. Masalan, quyidagi jumlada qo'llanilgan -lar affiksi ko'pincha bajarib kelgan jamlik va umumiylik ma'nosidan ham boshqacharoq vazifada kelayotganini ko'rish mumkin.

Uyni yig'i ovozi tutib ketdi. Rahim Saidov xotinini ovutmoqchi bo'lib u yog'idan o'tdi, bu yog'idan o'tdi. Munisxon yo'latmadi.

Tahlil. O'lmas Umarbekovning barcha asarlari kabi “Yoz yomg'iri” qissasida ham hayot falsafasi, haqiqatning shakl-u shamoyili yorqin bo'yoqlarda aks etadi. Muallif bu qissada Munisxon, Rahim Saidov, Hakima aya, Said aka va boshqa asar qahramonlari nutqi orqali asarni g'oyasini, obraz xarakteristikasini ochishga harakat qilgan. Munisxon asar bosh qahramoni hisoblanib juda ham yoqimtoy, latofatli, erka shu bilan birgalikda tanti va qaysar, betgachopar qiz edi. Bu qissada asar muallifi aynan yosh qizlar nutqida ko'p qo'llanadigan so'zlardan foydalanishga harakat qilgan. Munisxonning “Kim sassiq noskilaringizni yuvadi?”, “Bitta uzuk desamu, baloga qolsam-a?”, “Bu oxirgi tomchi. Ketaman. Ayamlar, hali ham kech emas, deydilar, ketaman” shu so'zlaridan ayol kishi nutqiga xos bo'lgan so'zlar faol qo'llanadi. Ayniqsa Munisxonni Rahim Saidovga uzuk olib bering deb

janjal ko'targani voqea shu bilan boshlanib Munisxonning o'limi bilan yakunlanishi ayanchli. Uzuk mojarosidan bilsak bo'ladiki, o'zbek ayollari ko'proq taqinchoqlarni, tilla buyumlarini yaxshi ko'rishi barchamizga sir emas. **(Yoz yomg'iri qissasidan)** To'yga yaqin Rahim Saidov Munisga tufli olib bermoqchi bo'lib, univermagga kirganida Adolatni ko'rib qoldi. Quyuq so'rashishdi. Qishlog'ida o'qituvchilik qilayotgan ekan. Rahim Saidov Munis bilan tanishtirdi. Uchalovi keyin birga poyafzal bo'limiga borishdi. **Munisxon eng qimmat, eng chiroyli bir tufolini tanladi. O'lchab ko'rayotganida oyog'iga sig'madi. Shunda Rahim Saidov engashib yordamlasha boshladi. Tufli olindi.** Univermagdan chiqishayotganda Adolat uni chekkaga tortdi:

— **Tanlagan qizing yaxshi, lekin bunchalik egilaverma, boshingga chiqib oladi.** Xafa bo'lma-yu, ko'zidan bilib turibman.

Rahim Saidov kuldi.

— **Belim uncha-bunchaga egilmaydi.** Lekin hozir yomon ish qildimmi? — Tushunmading, — dedi Adolat. — Mayli, ishqilib baxtli bo'l.

Nahotki ayollar bir-birini shunchalik yaxshi bilsa? Qani endi hozir Adolat yonida bo'lsa! Albatta, bironta yaxshi maslahat berardi, ko'nglini ko'tarardi.

Tahlil. Asarda Rahim Saidov nutqidan "belim uncha-munchaga egilmaydi" degan so'zidan haqiqatan inson beli egilishini emas, aslida ayollarga unchaligam o'zini berib qo'ymasligi ya'ni xalq tilida "xotin quli" bo'lmasligiga ishora qilgan. Adolat Rahimjonning harakatlaridan shuni sezgan edi. **Munisxonning qaysarligi, erkaliqi qimmat kiyim-kechakka, ayniqsa taqinchoqlarga o'chligi Rahimjonni o'ylantirar, bunday narsalarni doim ham olib berolmasligini Rahimjon yaxshi bilardi. Buni ko'rgan Adolat esa buni fahmlagan va Rahimjonga sezdirganday bo'lgandi.**

O'zbek erkak va ayol nutqining leksik, frazeologik jihatdan xoslanishi, ayniqsa, qarg'ish va so'kishda yanada yaqqolroq namoyon bo'ladi. **Yoz yomg'iri" qissasidan :** Munisxon har safar qaynanasi kelib-ketganda, yo ularning o'zi eski hovliga borib kelishganda kerosin sepilgan o'tindek, bir necha kun asablari tarang bo'lardi. **Shunday paytda arzimagan gap gugurtdek uni pov etib yondirib yuborardi. Rahim Saidov uni o'chirishdan yangi dissertatsiya yoqlashni oson, deb bilardi. Tahlil.** Asar muallifi juda ko'p o'xshatish va tashbehlardan, ibora va maqollardan mohirlik bilan foydalangan. Asardagi qaynona bilan kelin munosabatini **kerosin sepilgan o'tinga** shuningdek, **gugurt donasidek bir olov bo'lib o'chishi kabi** o'xshatmalar uchraydi. Muallif shu yerda so'z o'yini qilib

Munisxonni olov bo‘lib yonishini o‘chirishdan ko‘ra yangi dissertatsiya yoqlashni oson deb bilardi deb ta’kidlaydi.

Xulosa sifatida shuni ta’kidlash lozimki, erkak va ayolning nutqi, dunyoqarashi, madaniyatidagi tafovutlarning tildagi ifodasi, asar matnida uchraydigan turli situativ vaziyatlarda erkaklar va ayollarning lisoniy ifodalari o‘ziga xosligi gender tilshunosligining muhim jihatlaridan biridir.

O‘. Umarbekov qissasida har bir personajning o‘ziga xos nutqi, nutqiy vaziyatning real tarzda ochib berilishi kitobxonda qiziqish uyg‘otadi va buni har bir nasriy asarida o‘zgacha ruhda ifodalashga harakat qilgan. Yana shuni aytish mumkinki, badiiy asardagi o‘ziga xos kognitiv maqsadni ko‘rsatuvchi stilistik til birliklarini tahlil qilish orqali yozuvchining uslubini va o‘ziga xosligini o‘rganishimiz mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Григорян А.А. Состояние и перспективы гендерной лингвистики на западе в конце XX—начале XXI веков: Автореф. дис... канд. юр. наук. – Волгоград.: ИГУ, 2005. – 2 б.
2. <https://cyberleninka.ru/article/n/kommunikativno-pragmaticheskie-aspekty-proyavleniya-ekspressivnosti-v-muzhskih-i-zhenskih-korotkih-elektronnyh-soobscheniyah>
3. <https://cyberleninka.ru/article/n/kommunikativno-pragmaticheskie-aspekty-proyavleniya-ekspressivnosti-v-muzhskih-i-zhenskih-korotkih-elektronnyh-soobscheniyah>
4. <https://en-academic.com/dic.nsf/enwiki/>
5. Хрестоматия по курсу «Основы гендерных исследований» И.Чкалова. – М.: МЦГИ, 2000.
6. Попова Е.А. Об особенностях речи мужчин и женщин // Русская речь. – 2007. – №3. – С. 40 - 49.
7. Берн Ш. Гендерная психология. Законы мужского и женского поведения / Шон Берн. – СПб. : Прайм-Еврознак, 2007.
8. Trena T. Anastasia, 2008. Analysis of metaphors used in women college president’s inaugural addresses at coed institutions.
9. Попова Е.А. Об особенностях речи мужчин и женщин // Русская речь. - 2007, - №3. - С 44.
10. Umarbekov O‘. “Yoz yomg‘iri” qissasi 1973.

11. Ergashev I., Abdullayev B.B., Xudaynazarov A.O‘., Berdiyeva M.I. Transformation of Youth and the System of Values. Mediterranean Journal of Basic and Applied Sciences (MJBAS) Volume 6, Issue 4, Pages 24-32, October-December 2022 URL: https://www.researchgate.net/profile/Barkhayotjon-Abdullaev/publication/365471897_Transformation_of_Youth_and_the_System_of_Values/links/6376577454eb5f547cde84a9/Transformation-of-Youth-and-the-System-of-Values.pdf

